

LUOKKA

tekee hyvää

Kirjoittaja Juhana Virkki

Yhteiskuntaluokissa on kyse niin sosioekonomisista ja terveydellisistä eroista kuin yhteiseen suuntaan kulkevista ryhmistäkin. Vaikka luokissa ei ole mitään ehdotonta, niiden merkityksestä yhteiskunnalle ei voi vaieta.

TOISIN KUIN JOSKUS näkee väitettävän, empiiristen tutkimustieteiden kannalta yhteiskuntaluokat eivät ole haihtuneet savuna ilmaan missään vaiheessa moderneja vuosisatoja. Tutkimuksessa on yleisesti katsottu yhteiskuntaluokkien säilyttäneen merkityksensä, vaikka ne ovatkin saaneet muuntuneita ilmiänsuja yhteiskunnallisen muutoksen mukana.

Ei ole väliä, miltä tieteenalalta tutkimustulokset tulevat, sillä evidenssiä on saatavilla niin lääketieteen kuin kulttuurintutkimuksen puolelta siihen suuntaan, että luokka vaikuttaa ja vähimmilläänkin niin, ettei sen vaikutusta voida tieteellisessä selittämisessä ainakaan poissulkea. Tutkimustuloksissa yllättävää on myös se, että suomalaiset osaavat kysyttäessä sijoittaa itsensä luokkahierarkiaan, vaikkakin lohdullisesti isolla osalla, jopa tosiasiallisella eliitillä, pyrkimyksenä on hakeutua keskelle.

Poliittisten vuosikymmenien vaihtuessa toisiinsa alkoi luokista puhuminen olla yhteiskunnalliseen kehitykseen suhteutettuna jotain vanhanai-kaista ja epämuodikasta, josta oli syytä päästä eroon. Uusi vapauden aika alkoi määrittää aikaisempaa voimallisemmin yksilön ehdottomien vapauksien ja hänen käymiensä markkinoiden liikkumavapauden suuntaan. Koska lupaus tasa-arvoisista lähtökohdista oli suunnattu periaatteessa kaikille, ei ollut enää sopivaa ottaa huomioon ihmiselämään laajemmin vaikuttavia asioita. Toivottomalta kuulostavan kollektiivisen luokkapuheen tilalle tulikin dynaamisempi yksilön sosioekonominen tilanne, jolla pyrittiin neutraloimaan hankalaksi koettujen sosiaalisten suhteiden vaikutteet elämässä ja samalla oikeuttamaan yhteiskunnallisen vallanpidon asemat.

Vanha totuus kuitenkin kuuluu: minkä taakseen jättää, sen edestään löytää. Tämä piti paikkansa myös yhteiskuntaluokissa. On mahdotonta vaieta asiasta, joka kuuluu yhteiskuntaan yhtä varmasti kuin sen muutos.

VIIMEISEN VUOSIKYMMENEN AIKANA luokasta on käyty varovaista keskustelua. Se on ollut kohtuullisen yksityistä, silloinkin kun siitä on keskusteltu julkisesti: korkeintaan pienissä piireissä tapahtuvaa ajatustenvaihtoa heistä ja meistä, joka usein päättyy yhteiseen ymmärrykseen siitä, että niin – onhan tuota eriarvoisuutta meidänkin yhteiskunnassamme vielä olemassa. Tällainen oman elinympäristön kautta suhteutettu havainnointi on sinällään tietysti täysin oikein. Se onkin usein myös tieteellisen lähestymisen alkukohta.

Yhteiskuntaluokasta voi jo lyhyellä tarkastelulla todeta varmuudella ainakin sen, että se on käsitteestään lähtien voimakkaasti taipuvainen muokkautumaan havaittavan väliseen suhteeseen kuitenkin tyhjentyvät vielä siihen. Tieteellisesti ajatellen kyse on aina ylyksilöllisestä horisontista, joka pyrkii laajimmalla mahdollisella tavalla selittämään, miksi ihmiset toimivat yhteiskunnassa siten kuin toimivat.

TUTKIMUSTULOKSET TULEVAT LUOKKA- ILMIÖIDEN SUHTEEN VALITETTAVAN USEIN MYÖHEMMIN KUIN OLISI TARVE.

Yhteiskuntaluokka on ollut akateemisesti aktiivinen käsite jo parisataa vuotta, vaikka myös tutkimuksessa on ollut omat suvantovaiheensa ja koulukuntakiistansa. Lyhyesti voidaan todeta, että yhteiskuntaluokalla viitataan tieteellisissä yhteyksissä ihmisten jakautumiseen ryhmiin erilaisten määreiden, kuten aineellisten olojen, terveydentilan,

ammatin, koulutuksen, yhteiskunnallisen osallistumisen, asuinalueiden, harrastusten, tulojen, sukutaustan sekä varallisuuden perusteella. Nämä aiheuttavat ihmisten välille niin taloudellisia, toiminnallisia, asenteellisia kuin sosiaaliseen vuorovaikutukseenkin liittyviä esteitä, eroja ja mahdottomuuksia, jotka ovat siksi myös yhteiskuntatutkimuksen erityisen kiinnostuksen kohteita. Samalla kun ne luovat yhteiskunnassa voimakkaan negatiivisesti latautuneita tilanteita ja tulkintoja, ne myös mahdollistavat ja aikaansaavat mahdollisuuksia.

Ilmiön ääripäitä on tavattu nimittää viime vuosina kykykilpailuohjelmista tutuksi tulleilla termeillä voittajiksi ja häviäjiksi. Tällainen puhe on tietysti epäreilua – yhteiskunta ei ole tila, jossa pelisäännöt ovat kaikille samat. Ajatus mahdollisuuksien tasa-arvosta on useimmiten vain pelkkä harras toive. Jos siis aikaisemmin porvariston ja proletariaatin välille nähtiin ratkeamaton luokkaristiriita ja sen selvittämiseksi povattiin nopeaa kumouksellista muutosta, niin nykyisellään tuosta ratkeamattomasta riidasta käydään varsin institutionalisoitua ja hienostunutta kauppaa.

Luokkailmiöön kuuluu kuitenkin se, että se rakentuu erilaisten merkintöjen vaihtelevuuden kautta ja siksi sitä voi olla vaikea tunnistaa tai se voi pikemminkin olla liian helppo tunnistaa väärin vaikka julkista keskustelua seuraamalla. Siellä luokittelua on kierrätetty erilaisilla kuvauksilla kuplista ja niiden puhkeamisista aina siihen, että identiteettivalintojen merkitystä korostetaan yksiselitteisten vastakkainasetteluiden kautta. Tällaisten puhetapojen myötä tulee kuitenkin hyvin ilmi, miten luokka vaikuttaisi luonteensa puolesta yksilölliseltä valinnalla, mutta paljastaakin tarkemmin katsottaessa rakenteellisen yhteytensä yleisempään ryhmään, jota yhteiskuntaluokaksikin siis kutsutaan. Ilman suhteellisia asemia luokkia ei voi olla, sillä ne tosiasiaassa elävät toisissaan.

LUOKKIEN MERKITYSTÄ ARVIOIDESSA ei kannata unohtaa ainakaan niiden terveyteen ja kuolemaan liittyviä aspekteja, jotka ilmenevät muun muassa ruotsalaisen sosiologin **Göran Therbornin** kokoamista tutkimustuloksista. Haavoittuvampien yhteiskuntaryhmien todennäköisyys kuolla varhaisemmin koulutetumpiin ja parempituloisiin verrokkeihin nähden on merkittävä ja eron kasvu häkellyttävä. Vastaavia tutkimustuloksia löytyy meiltä runsaasti ja Suomi onkin luokkien välisen kuolemanriskin eron kohdalla varsin valitettavissa lukemissa.

Eriarvoisuus ja yhteiskuntaluokka ovat yhteydessä toisiinsa, mutta ne eivät ole sama asia, eikä niitä pidä siksikään sekoittaa kaikin mahdollisin

tavoin keskenään. Luokka on eräänlainen yhteiskuntatutkimuksen katto-käsite, joka käsittää laajimman mahdollisen tunnetun perspektiivin yhteiskuntiin. Jokainen moderni yhteiskunta on tässä merkityksessä luokkayhteiskunta ja karkeasti voidaan todeta, että epämodernitkin yhteisöt ovat sellaisia, vaikka luokka tuleekin todella ymmärretyksi vasta modernissa ja urbanisoituneessa ympäristössä. **Beverly Skeggs** on useasti puhunut luokan suhteesta myös minuuteen ja markkinoihin, enkä usko hänen tässä suhteessa erehtyvän.

Luokka on hyvin vaikea ja monimutkainen ilmiö, jonka tutkimus on sen merkittävyteen nähden huonosti resursoitua. Tutkimustulokset tulevatkin luokkailmiöiden suhteen valitettavan usein myöhemmin kuin olisi tarve, ja syykin on ilmeinen. Luokan havaitsemiseen riittää joskus vain vilaus etelä-amerikkalaisesta slummialueesta tai intialaisesta tossutehtaasta. Toisinaan tarvitaan taas pitkälle vietyä pääomatuloanalyysia, kulttuuristen kertomusten tuntemista elämän mittaisilta matkoilta sekä niistä tehtyjä havaintojen ja haastatteluiden aineistoa, joilla saada ymmärrykselle riittävä syvyys. Kuitenkin jo kuluvan vuoden aikana näistä aihepiireistä on ehditty julkaista useita tutkimuksia ja puheenvuoroja. Niissä luokka näkyy ja kuuluu.

ONKO MAALLAMME MALTtia luokkaistua? On rehellistä todeta, että luokka tekee yleisesti tunnettujen voimakkaan negatiivisten seuraustensa lisäksi tosiasiallista hyvää tavalla, joka usein jää myös tutkimukselta huomaamatta tai tarkemmin luonnehtimatta. Kuuluminen yhteiseen suuntaan kulkevaan ryhmään antaa ihmiselle suunnan ja mielen, mahdollistaa usein taloudellisen turvan, kulttuurisen jatkuvuuden sekä oikeuttaa usein esimerkiksi ammatteihin, jotka ilman jatkuvaa tukea ja apua olisivat kaikessa suhteessa liian vaikeita saavuttaa. Yhteiskuntarakenne ei muutu hetkessä ja sitä ylläpitämään muodostuneet luokat ovat varsin pitkäkestoisia ja sitkeitä.

Perinteisesti suomalaisessa yhteiskunnassa on tavattu ajatella, että mitä enemmän olemme päässeet iloitsemaan luokan tuomista elämän hedelmistä ja iloista, sitä suuremmin olemme velvoitettuja löytämään näitä avuja myös muille. Tästä ajattelusta on viimeisten vuosikymmenien aikana yhä useammin alettu luopua ja tilalle on muodostunut uudenlaisia käsityksiä, käytänteitä ja puheita, jotka voivat toimia jopa uudenlaisen ja siten ennennäkemättömän petollisesti toimivan tietoteknisesti motivoituneen luokkayhteiskunnan airuena. Olisi toivottavaa, ettei uudenlaisen luokkayhteiskunnan kehitys jäisi kriitikoilta huomaamatta. Luokissa ei nimittäin ole mitään ehdotonta, kuten säätyläisaikaan vielä hullunkurisesti luultiin.

Sitä, millaiseksi muodostuu 2020-luvun luokkayhteiskunta, eivät kuitenkaan määrää sen enempää jumalat kuin akatemit. Kantaako yhteiskunnallinen luottamus suomalaista yhteiskuntaa seuraavallekin sadalle vuodelle? Toivoa voisi, mutta silti en voi olla linnan juhlien äärellä rehellisyyden nimissä kysymättä – tekeekö luokka hyvää todella kaikille? **Y**